

OCENJEVANJE PRVESNIC

Rejski program za rjavo pasmo ima v svoji vsebini zapisan rejski cilj za pasmo, v katerem so poleg lastnosti mlečnosti navedene tudi lastnosti telesnih oblik in vimena. Da bi govedo lahko uspešno odbirali in ocenjevali, moramo poznati zunanost živali in povezavo slednje z lastnostmi prireje.

Ocenjevanje zunanosti oz. eksteriera goveda ima dolgo tradicijo, ki se je spreminjalo odvisno od rejskega cilja, države, pasme, stroke in pomena samega ocenjevanja. Sistem linearnega ocenjevanja so razvili v ZDA v 80-tih letih prejšnjega stoletja. V 90-ih so ga v bolj ali manj specifični obliki prevzele vse evropske države. Z letom 1995 se je začelo mednarodno usklajevanje ocenjevanja in opisovanja rjave pasme v Evropi, kamor se je vključila tudi Slovenija. Pokojni prof. Janez Pogačar s sodelavci je sistem linearnega ocenjevanja ob sodelovanju Govedorejske službe Slovenije uveljavil v praksi. V skladu z razvojem pasme in spremembami rejskega cilja sistem linearnega ocenjevanja govedu stalno dopolnjujemo in nadgrajujemo.

Ob ocenjevanju prvesnic selekcionist opravi 3 naloge:

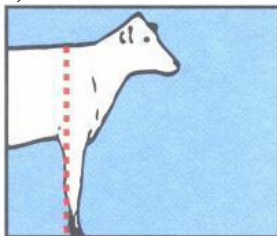
- meritev živali
- opis živali
- ocena živali

1. Meritev živali

OKVIR

Za opravljanje meritev uporabljamo litinovo palico in meter za merjenje živali, enote merjenja so v cm, iz meritev se izračuna okvir.

a) Višina vihra:

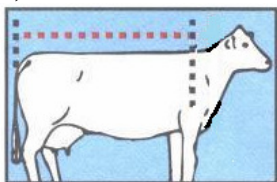

Merimo višino od tal do najvišje točke na vohru.
Povprečje višine vihra prvesnic, merjenih v letu 2005 je 135,3 cm.
Vse mere, navedene v nadaljevanju se nanašajo na navedeno odbobje.

b) Višina križa:

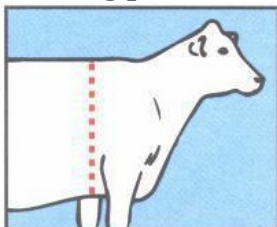
Merimo višino od tal do povezave med kolčnima grčama.
139,5 cm

c) Dolžina telesa:

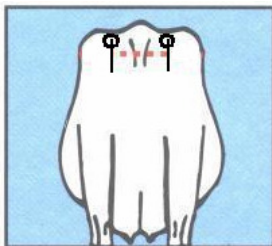
Merimo razdaljo od vihra do konca sednih grč.
135,3 cm

č) Obseg prsi

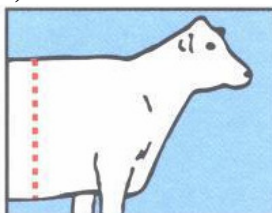
Merimo obseg prsnega koša 1 dlan za prsnico.
190,0 cm

d) Sedna širina

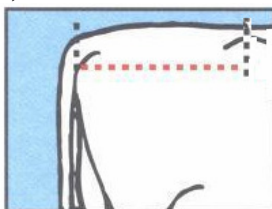
Merimo razdaljo med središčinama sednih grč.
17,7 cm

e) Globina telesa

Merimo razdaljo med hrbtom in najglobljim delom vampa, pri zadnjem rebri.
75,8 cm

f) Dolžina križa

Merimo razdaljo od sredine kolčne grče do konca sedne grče.
47,7 cm

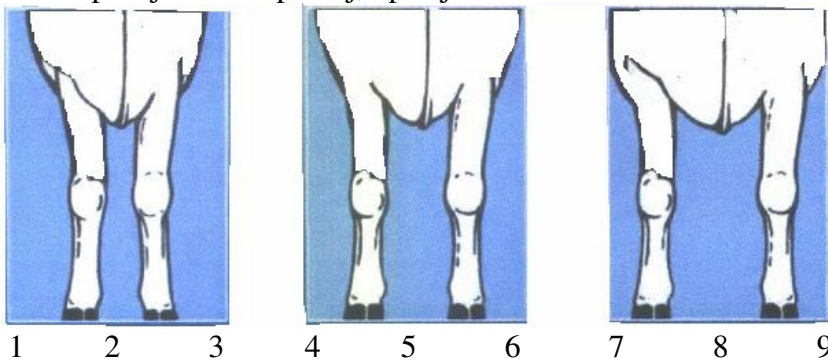
2. Opis živali

Pod pojmom linearnega opisovanja zunanosti razumemo predstavitev natančno določene lastnosti od enega ekstrema do drugega. Izraženost lastnosti opisujemo s subjektivnim točkovanjem. Pri opisovanju uporabljamo skalo od 1 do 9, pri čemer sta 1 in 9 ekstremni vrednosti za lastnost, 5 predstavlja povprečje pasme. Vsaka točka je enakovredna, od tod tudi izraz linearno opisovanje.

OBLIKE

a) Širina spredaj

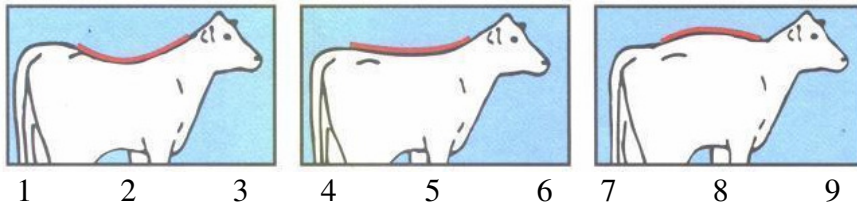
Žival opazujemo od spredaj, opisujemo razmak med ramenskima sklepoma.

1 – ozka
5 – povprečna
9 - zelo široka

b) Hrbet

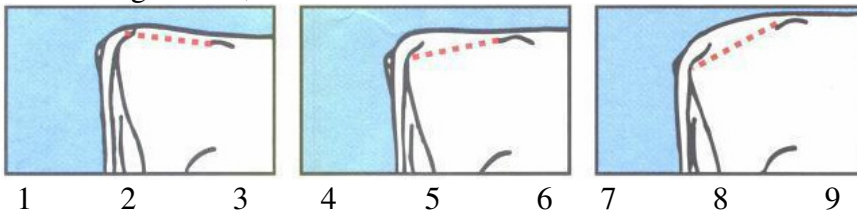
Opazujemo hrbtno linijo od vihra do križa. Optimalna je ravna hrbtne linija.

- 1- močno uleknjen
- 5- raven
- 9- izbočen krapov hrbet

c) Nagib križa

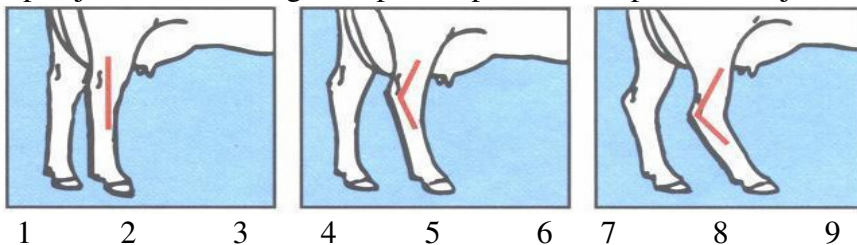
Opazujemo naklon med sedno in kolčno grčo. Če znaša razlika med navedenima točkama 5 cm je to idealen nagib križa, dobi vrednost 5.

- 1- močno nadgrajen
- 3- raven
- 5- rahlo nagnjen
- 9- močno pobit

č) Kot skočnega sklepa

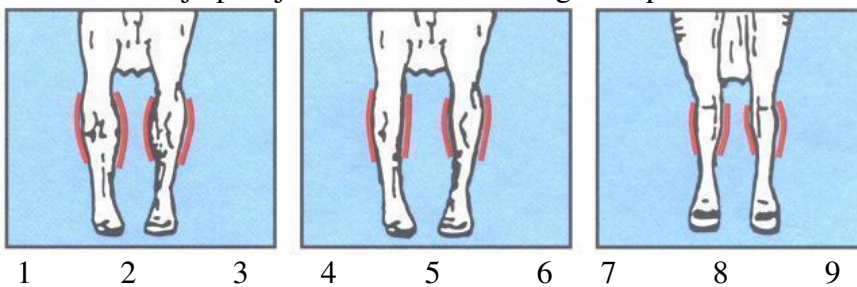
Opisujemo kot skočnega sklepa, kot pri živalih s pravilno stojo meri 150 – 155°.

- 1- strm
- 5- pravilen
- 9- sabljast

d) Izraženost skočnega sklepa

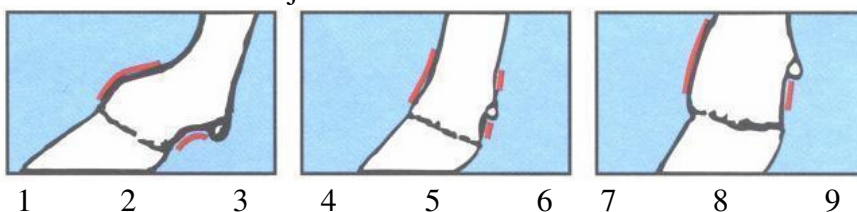
Živali od zadaj opazujemo debelino skočnega sklepa. Idealna vrednost je 8.

- 1- zadebeljen
- 5- povprečen
- 9- zelo tanek

e) Biclji

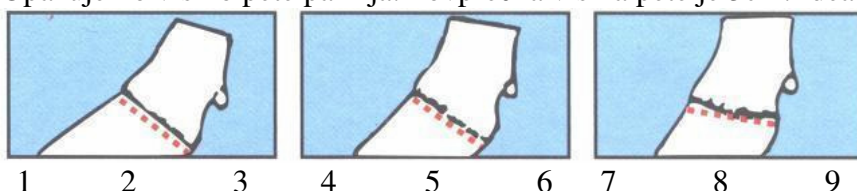
Bicelj opazujemo od strani. Vrednost 5 dobi bicelj, ki je sicer napet, vendar kaže rahlo popuščanje oz. mehkost. Idealen bicelj dobi 7.

- 1- mehki
- 5- povprečni
- 9- strmi

f) Parklji

Opazujemo višino pete parklja. Povprečna višina pete je 3cm. Idealna ocena je 8.

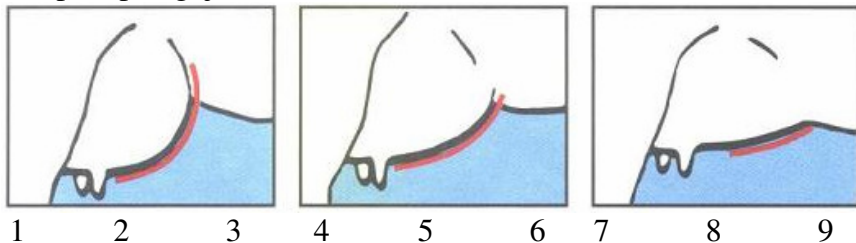

- 1- nizki
- 5- povprečni
- 9- visoki

VIME

a) Vime pod trebuhom

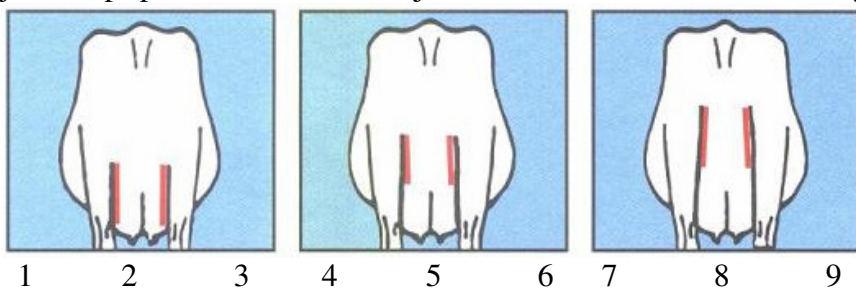
Opazujemo dolžino vimena pod vamp ter kot med prvima četrtima in vampom. Optimalno je čim bolj pod vamp razpotegnjeno vime.

1- kratko s pravim kotom
5- povprečno
9- dolgo z velikim kotom

b) Višina mlečnega zrcala

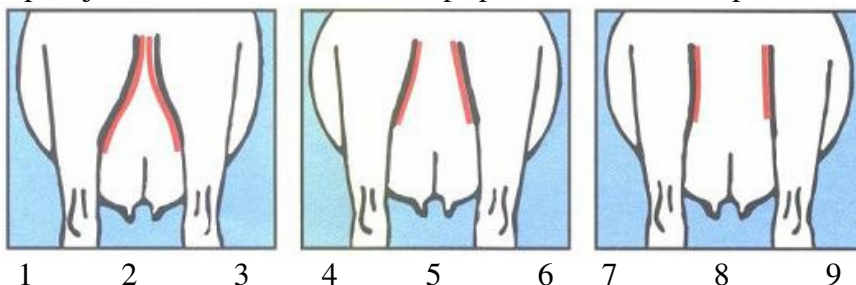
Opazujemo razdaljo od konca sramnice do višine, v kateri je vime pripeto in skočnim sklepom. V kolikor je vime pripeto na sredine te linije, dobi oceno 5. Idealna vrednost je 9.

1- nizko
5- povprečno
9- visoko

c) Širina mlečnega zrcala

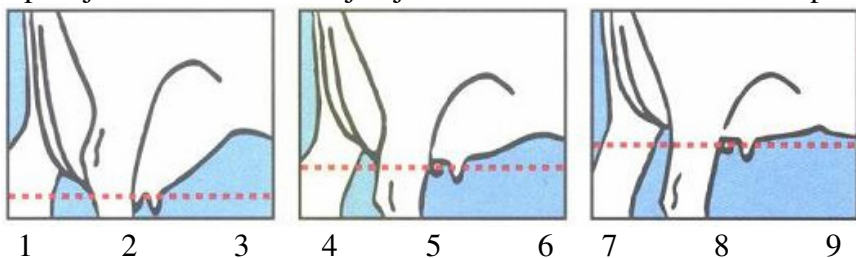
Opazujemo širino vimena v višini pripetosti vimena. Povprečna širina je 14 cm. Idealna vrednost je 9.

1- ozko
5- povprečno
9- široko

č) Globina vimena

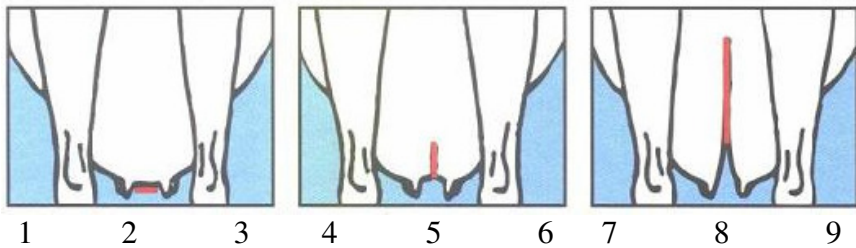
Opazujemo razliko med najnižjo točko vimena in skočnim sklepom. Zaželeno je čim više pripeto vime (9).

1- spuščeno
3- v višini skočnega sklepa
5 – 12 cm nad skočnim sklepom
9- pripeto

d) Centralna vez

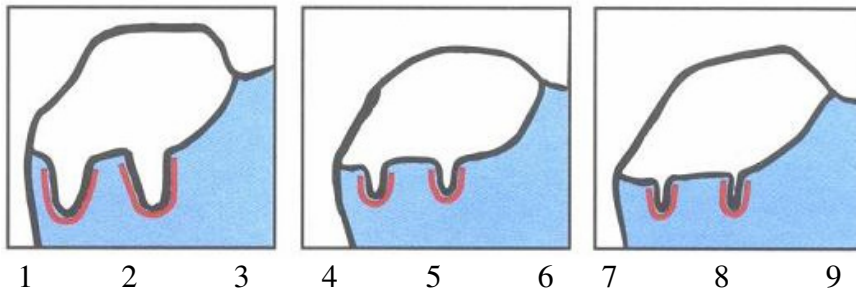
Opazujemo izraženost (globino in višino) centralne vezi, ki vime deli na dve polovici. Zaželena je globoka, močno izražena c. vez.

1- ni opazna
5- povprečno izražena
9- močna

e) Debelina seskov

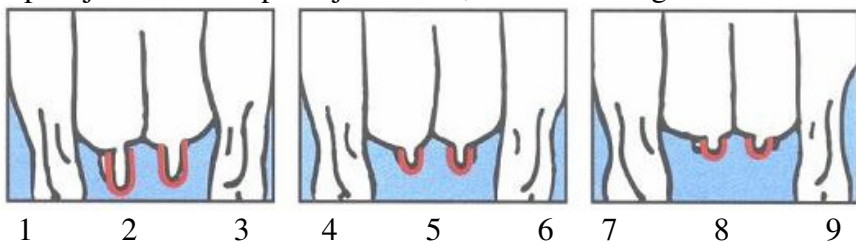
Opazujemo debelino prednjih seskov. Povprečni, 2.5 cm debeli seski so idealni.

1- debeli
5- povprečni
9- tanki

f) Dolžina seskov

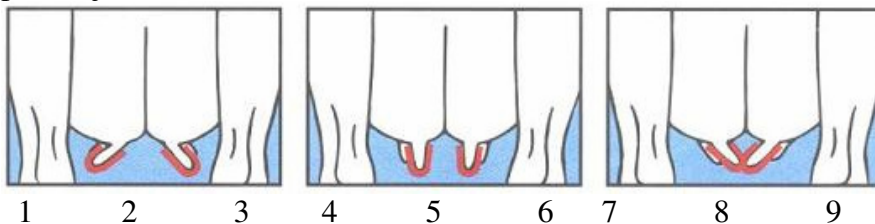
Opazujemo dolžino prednjih seskov, idealni so dolgi 6cm. 2cm in krajši dobijo oceno 1.

1- kratki
5- povprečni
9- dolgi

g) Položaj seskov

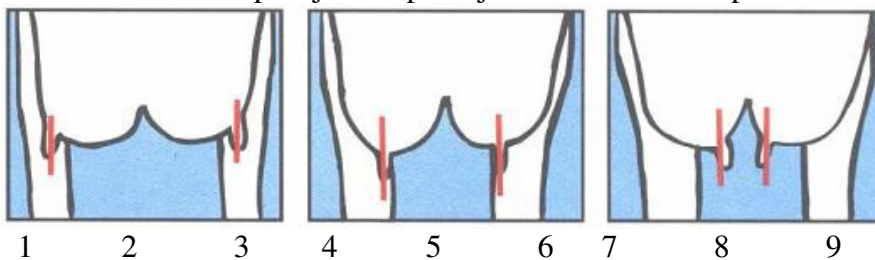
Opazujemo postavitev zadnjih seskov (navzven – navznoter) glede na navpičnico. Zaželeni so vzporedno postavljeni seski.

1- stran štrleči
5- vzporedni
9- skupaj

h) Namestitev prednjih seskov

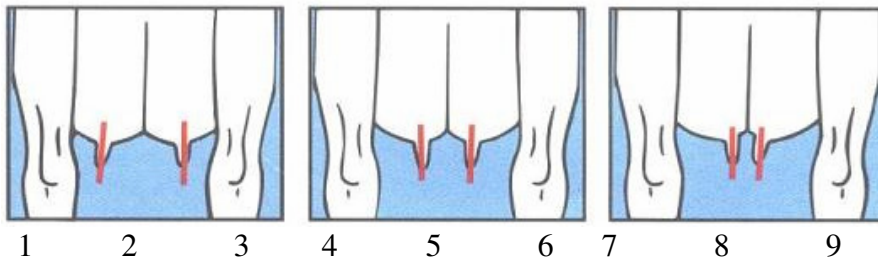
Postavitev seskov opazujemo s prednje strani. Idealni so pod sredino četrti nameščeni seski.

1- navzven postavljeni
5- na sredini četrti
9- navznoter postavljeni

i) Namestitev zadnjih seskov

Opazujemo zadnje seske in njihovo postavitev glede na posamezno četrt.

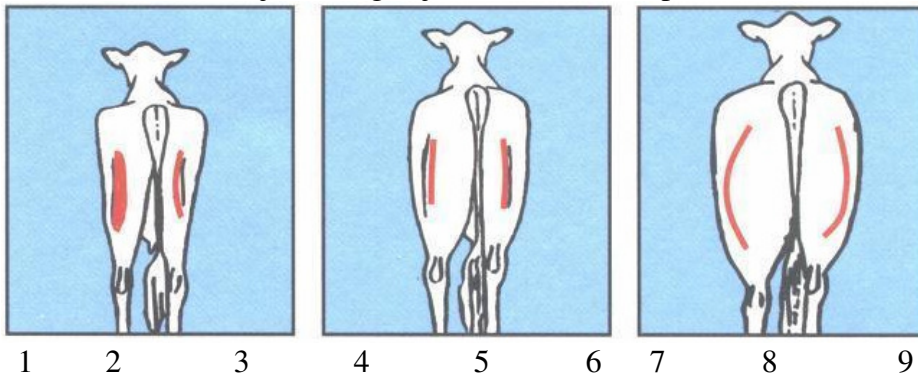
1- navzven postavljeni
 5- na sredini četrti
 9- navznoter postavljeni

3. Ocena živali:

Ocenjevanje živali je vrednotenje živali v smislu zelenega rejskega cilja. Pri nas še vedno uporabljamo skalo od 1 do 9, ki pa ni linearna, kjer 9, razen pri omišičenosti, označuje idealno skladno z rejskim ciljem ocenjeno žival. Tujina je med tem prešla na 100 točkovni sistem, kjer imajo posamezni sklopi telesnih lastnosti različno težo pri končnem številu točk. Običajno ocenjujemo omišičenost, oblike in vime, okvir se izračunava iz telesnih mer.

OMIŠIČENOST

Pri omišičenosti ocenjujemo polnost notranjega in zunanjega dela stegna. Optimalna ocena za omišičenost pri živalih v mlečnem tipu je 4 – 6, pri mesno mlečnem tipu 6 in več. Oceno 5 za omišičenost dobijo živali, katerih zunanji del stegna je rahlo vbočen, 6 pa živali z ravno linijo tega dela stegna.

Življenjska doba molznic ima velik vpliv na gospodarnost prireje in je ena pomembnejših ekonomskih lastnosti. Molznica mora biti sposobna prirediti velike količine mleka s primerno vsebnostjo, dobro plodna, odporna proti boleznim, dolgoživa. Telesne oblike imajo direkten vpliv na dolgoživost živali, najbolj pomembne so noge. Ob tem ne smemo zanemariti močne hrbtne linije in pravilnega, rahlo pobitega ter dolgega križa.

Vime je pri molznici najpomembnejši organ in največja dragocenost krave. Biti mora funkcionalno in sposobno prirediti velike količine mleka. Želena vime je potegnjeno daleč pod vamp, visoko in široko pripeto, z močno centralno vezjo, dnom vimena visoko nad skočnim sklepom in 5 cm dolgimi ter primerno debelimi seski, postavljenimi navpično pod posamezno četrt.

Sistem ocenjevanja se smiselno uporablja tudi pri oceni telet in je prva informacija o telesnih lastnostih potomcev in služi za oceno telesnih lastnosti plemenjaka. Rejcu lahko pomaga pri odločitvi o nadaljnji usodi teleta.

Ocenjevanje zunanosti je sestavni del odbire in selekcije govedi. Služi zbiranju informacij o telesnih oblikah potomk po mladih bikih. Po zadostnem številu zbranih (vsaj 20 prvesnic) in obdelanih podatkov napovemo plemenske vrednosti za posamezno telesno lastnost. Te so navedene v katalogu bikov. Iz plemenskih vrednosti posameznih telesnih lastnosti izračunamo za vsako žival še indeks za okvir ter indeks telesnih lastnosti za mleko in mleko – meso .

Podatki o oceni prvesnic so v pomoč tudi pri načrtovanju parjenja. Z izboljševanjem telesnih lastnosti lahko vplivamo na zmanjševanje remonta in posledično na večji prihodek, dolgoživost in izboljšanje priraje npr. večje, globlje živali imajo boljšo prirajo; dolg in širok križ je osnova za dolgo in široko zasnovano vime ter lahke telitve; raven križ v mladosti vodi do nadgrajenosti v kasnejših letih; živali s korektnimi nogami, predvsem skočnim sklepom so bolj dolgožive; dolžina vimena pod trebuhom vpliva na prirajo in dolgoživost, enako centralna vez; globina vimena negativno vpliva na prirajo. Ocena zunanosti živali mora ustrezati lastnostim pasme, v skladu s sprejetim rejским programom pa je tudi pogoj za vpis čistopasemskega goveda v glavni del rodovniške knjige.

Literatura je na voljo pri avtorici prispevka.

Pavla Plesničar, KGZS – zavod GO